

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

Валерій Орлов,

доктор педагогічних наук, професор,
лабораторія професійної кар'єри
ІПТО НАПН України

Реферат

У статті висвітлено значущість процесів формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів та розвитку в них кар'єрних орієнтацій у системі професійної підготовки. Автор переконливо доводить, що особистісно-професійне зростання випускників вищих навчальних закладів, добробут молодих фахівців залежить від оптимального поєднання процесу формування професійної компетентності із розвитком кар'єрних орієнтацій. Встановлено, що завчасно окреслені цільові настанови підготовки майбутніх дизайнерів до професійної кар'єри є одним із головних чинників їх професійного розвитку. Особливу увагу зосереджено на важливості інтеграційного підходу до формування та розвитку професійної й кар'єрної компетентностей майбутніх фахівців із дизайну. Водночас автор застерігає від спонтанності у формуванні кар'єрних орієнтацій, наголошуючи на важливості й складності цього психолого-педагогічного процесу, від якого, значною мірою, залежить майбутнє кожного випускника навчального закладу мистецького профілю. Узагальнено, що робота з формування кар'єрних орієнтацій майбутніх дизайнерів має відбуватися на основі використання різних форм кар'єрного консультування, а також постійної співпраці з роботодавцями.

Реферат

В статье освещены значимость формирования и развития карьерных ориентаций в профессиональной подготовке будущих дизайнеров. Утверждается, что профессиональное развитие выпускников, благосостояние

молодых специалистов зависит, прежде всего, от органического сочетания процессов развития профессиональной компетентности с соответствующими карьерными ориентациями. Подчеркивается, что важным фактором профессионального развития студентов являются определенные цели подготовки воспитанников к профессиональной карьере. Обращается внимание на важность интегративного подхода к развитию профессиональной и карьерной компетентности будущего специалиста. Вместе с тем, автор отмечает, что формирование карьерных ориентаций не должно происходить спонтанно. Это важный и достаточно сложный психолого-педагогический процесс, от которого в значительной степени зависит будущее выпускника художественного учебного заведения. Отмечено, что работа по формированию карьерных ориентаций будущих дизайнеров должно происходить в условиях карьерного консультирования в сотрудничестве с работодателями.

Abstract

The article highlights the importance of the formation and development of career orientation in the training of future designers. It's affirmed that regardless of the economic situation in the country the professional development of graduates, young professionals' well-being depends primarily on the organic combination of processes of professional competence relevant career orientations. It is noted that the important factor in the professional development of college students and students of specialized schools is defined by the objectives of training students for professional careers. Attention is drawn to the importance of the integrative approach to professional development and career professional competence of the future specialist. However, the author notes that the formation of career orientation should not happen spontaneously. This is an important and very complex psychological and pedagogical process which the future art school graduate largely depends on. It is noted that the work on formation of career orientations of future designers must take place in conditions of career consulting in collaboration with employers.

Постановка проблеми. Проблема формування кар'єрних орієнтацій майбутніх дизайнерів зумовлюється глобалізацією світової економіки, інформаційно-технологічною революцією, модернізацією і технізацією

виробництва, стрімким розвитком інформаційних і комунікативних технологій, які потребують здійснення кардинальних змін у вітчизняній дизайнерській освіті з метою підготовки фахівців нової генерації, котрі здатні істотно видозмінювати довкілля, удосконалюючи уявлення про красу предметного оточення і ландшафтів.

Дизайнери володіють художніми здібностями, які вони реалізують шляхом створення комфортного й водночас естетично привабливого довкілля. У мегаполісах, де люди майже позбавлені спілкування з природою, завдання дизайнера полягає в необхідності організувати заміну такого спілкування гармонією облаштування простору, в якому живе людина. Мікроклімат в офісі, квартирі, привабливий гармонійний фасад будівель, їх логічно правильний розподіл у структурі мегаполіса, вкраплення елементів природних комплексів у просторі майже суцільної висотної забудови тощо є пріоритетними завданнями сучасних фахівців із дизайну. Розмаїття завдань, які виконує дизайнер, посилює затребуваність і увиразнює сутність своєрідності відповідного фаху. Однак мало хто замислюється над тим, як складається кар'єра дизайнера, як і на яких теоретико-методологічних засадах формуються кар'єрні орієнтації майбутніх дизайнерів, що сприяє, а що заважає успішному працевлаштуванню випускників навчальних закладів, як суспільство може допомогти молодим талановитим митцям реалізувати свої здібності і тим самим зробити наше життя естетично кращим.

Мета статті – розкрити значення динамічного розвитку кар'єрних орієнтацій майбутніх дизайнерів у їхньому професійному становленні, окреслити концептуальні підходи до вирішення означеної проблеми, проаналізувати педагогічні умови і практичний досвід щодо стимулювання творчої активності та мотивації професійного саморозвитку студентів завдяки інтеграції процесів розвитку професійної компетентності і формування кар'єрних орієнтацій.

Аналіз результатів попередніх досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів. Поняття «інтегративний підхід у навчанні» використовується як загальний термін для «визначення структур, стратегій й діяльності,

спрямованих на поєднання вищої і середньої школи, загальних та профільюючих предметів, академічних дисциплін й практичного досвіду» [8, с. 7]. Серед широкого спектру дефініцій зазначеного поняття звернемо увагу на тлумачення групи американських учених на чолі з Р. Гейл, П. Хатчингс, М. Хубер, які розглядають інтегративне навчання як процес «розвитку здатності розпізнавати, оцінювати й пов'язувати суттєво відмінні поняття, сфери діяльності чи контексти» [9, с. 9]. За визначенням американського науковця Т. Родеса, інтегративне навчання є «властивістю, котру студент набуває у процесі здобуття освіти в університеті, а її сутність полягає в умінні будувати прості зв'язки між різними ідеями та досвідом, здатності поєднувати та переносити навчальний досвід у нові, складні ситуації, що виникають у контексті академічного навчання і за його межами» [7, с. 5]. Досліджуючи проблему «інтегративного навчання», А. Токарева приходить до узагальнення, що серед умінь, які формуються у ході інтегративного навчання, можна виділити вміння будувати логічні зв'язки та ставити дослідницькі питання, знаходити необхідну інформацію, порівнювати поняття і створювати інтегративні схеми для цілісного розуміння явища або ситуації, переносити знання з однієї галузі в іншу, приймати рішення у невизначених ситуаціях.

Концептуальні підходи до формування кар'єрних орієнтацій і відповідний педагогічний досвід висвітлені у працях вітчизняних дослідників С. Алексєєвої, В. Байдуліна, В. Біскупа, Н. Величко, Д. Закатного, Л. Злочевської, Л. Карамушки, Л. Кузьмінської, О. Кучерявого, В. Овсяннікової, А. Поплавської, а також зарубіжних авторів – С. Кові, Є. Могільовкіна, Д. Супера, Е. Шейна, Л. Якокка та ін. Вчені наголошують, що формування кар'єрних орієнтацій і розвиток кар'єрної компетентності – це складна динамічна система кількісних і якісних змін, які в той чи інший спосіб відбуваються у свідомості учнів професійної школи. Зміни, пов'язані з їхнім віком та набуттям життєвого досвіду відповідно до соціальних умов життєдіяльності, індивідуальних особливостей психіки. Серед типових психологічних проблем щодо формування кар'єрних орієнтацій і професійного становлення сучасної особистості професор В. Лозовецька виділяє

неузгодженість ідеального та реального образу обраної професії, несприйняття ціннісних орієнтацій щодо успіху у професійній діяльності в умовах ринкового середовища, неузгодженість реальної та ідеальної мотивації щодо професійної само актуалізації особистості в сучасних умовах праці, неадекватність самооцінки власних здатностей та можливостей [6]. Д. Закатнов наголошує на важливості проектування виховних педагогічних технологій, в тому числі, – технологій підготовки молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри з урахуванням особливостей розвитку особистості, та кар'єрних орієнтацій на етапі набуття професійної підготовки [1]. Науковці стверджують, що професійна і кар'єрна компетентність у поєднанні з підготовкою до самостійної професійної праці і кар'єри, формуванням відповідної мотивації, ієрархії кар'єрних орієнтацій є актуальним завданням професійної освіти. Однак, динаміка і специфічність змісту кар'єрних орієнтацій молоді, технології розвитку професійної і кар'єрної компетентності у системі консультування для майбутньої кар'єри не були предметом системних наукових досліджень.

Виклад основного дослідницького матеріалу.

Пріоритетними напрямками діяльності дизайнера розглядаємо турботу про майбутнє людства, пошук шляхів спільного розв'язання нових завдань дизайнерської освіти, активізацію інтеграційних процесів у царині мистецької освіти, забезпечення високої якості підготовки дизайнерів, створення гнучкої системи доступу до неперервної дизайнерської освіти, розробку номенклатури дизайнерських спеціальностей відповідно до світових стандартів, трансформацію змісту дизайнерської підготовки, обмін досвідом, формування єдиного європейського простору в дизайнерській освіті тощо.

Відповідно до пріоритетних суспільних і професійних завдань кар'єрні орієнтації майбутнього дизайнера вирізняються багатоаспектністю. Ми розглядаємо означене утворення як комбінацію уявлень майбутнього фахівця про його становлення як професіонала, рівень професійного, особистісного, загальнокультурного розвитку й заходи стосовно самопрезентації, самореклами, розвитку необхідних зв'язків. Крім того, розвиток кар'єрних орієнтацій – це обов'язкова участь, дії з боку дизайнерського середовища,

спрямовані на створення умов для зростання та реалізації потенціалу особистості, на створення системи об'єктивної оцінки його творчої діяльності.

Отже, кар'єрні орієнтації дизайнера – це загальний результат його уявлень про професійний успіх і зусиль у взаємодії із середовищем щодо успішного професійного, особистісного, кар'єрного розвитку. Формуванню раціональних кар'єрних орієнтацій дизайнера сприяють його творчі особистісні якості, усвідомлення пріоритетних професійних потреб, особистісні диспозиції вищого рівня, які визначають професійний життєвий шлях людини.

Свою професійну кар'єру дизайнер робить, докладючи значних зусиль, а успіху досягає, якщо першопочатково опанував засадничі положення про проектування кар'єрного зростання, засвоїв основні орієнтири успішної кар'єри. Твердження «людина зробила успішну кар'єру» ґрунтується, насамперед, на розумінні різних ціннісних орієнтацій. Для одних – це значні матеріальні вигоди, для інших – престижні посади. Однак для більшості дизайнерів – це захоплення своєю справою.

Мистецька професійна освіта має можливість впливати на зміну світоглядних позицій майбутніх дизайнерів, формування у них професійної свідомості, в якій закладені основи професійної і кар'єрної компетентності, потреба молодого фахівця у самореалізації. Основою такої позиції є бажання вкладати свої зусилля у розвиток художньо-естетичної культури суспільства і забезпечити власний добробут.

Значним недоліком вітчизняної вищої освіти є зорієнтованість освітнього процесу переважно на підготовку «пасивних фахівців», «виконавців». Традиційно готуємо майбутнього фахівця до того, що на своєму робочому місці він отримає «посадову інструкцію», якою має безумовно керуватися. Ми привчаємо студентів до думки, що більшість працівників є підлеглими, які мають виконувати те, що їм наказують. У сучасних наукових дослідженнях доведено, що пасивне виконання «посадових інструкцій» гальмує професійний розвиток фахівця і мінімізує його здатність реалізувати свої потенційні можливості у професійній діяльності. Пасивне виконання посадових інструкцій у нестабільній реальності нового світу у короткий час робить такого працівника

непотрібним. Причина в тому, що отримана молодим фахівцем посадова інструкція встигає застаріти ще до того як він її отримав. У сучасному світі якщо фахівець не буде самовдосконалюватися, адаптувати себе до проблем, які постають перед ним особисто і перед виробничим колективом, в якому він хоче працювати, то дуже швидко залишиться з дипломом про певний рівень професійної освіти, але без роботи. Сучасний роботодавець прагне бачити у працівникові людину, яка сприяє вирішенню проблем, а не фахівця, який із часом стає проблемою для роботодавця. Успішним у сучасному світі буде дизайнер зі сформованими орієнтаціями на вирішення проблем, який не шукає місце роботи, а знаходить можливості для творчого втілення своїх задумів, самовизначення і самореалізації.

Якщо людина з дипломом дизайнера вважає себе виконавцем інструкцій, і це її повністю задовольняє, то такій особі доведеться усвідомити себе як «інструмент у чужих руках» і сповідувати означену позицію до завершення професійного шляху. Якщо ж ми – педагоги – прищепимо студентам бажання шукати, знаходити і вирішувати проблеми, то сформуємо їх цілісними особистостями нової епохи – епохи знань, епохи інноваційних перетворень, активними членами інформаційного суспільства. Такі випускники коледжів і ліцеїв здатні досягти значних успіхів у кар'єрі, зробити посильний творчий внесок у суспільний прогрес на своєму робочому місці. Важливо, щоб студент, завершуючи навчання, був налаштований самостійно вирішувати проблеми, а не прилаштовувалися у пошуках роботи до існуючих інструкцій.

Майбутній дизайнер має бути не лише висококваліфікованим фахівцем, але й мати сучасні кар'єрні орієнтації, тобто орієнтуватися не лише на виконання функціональних обов'язків, а й сформувати впевненість у тому, що його конкурентоздатність серед інших претендентів на робоче місце буде залежати від того, що він зможе запропонувати для вирішення проблем, які є у роботодавця. Випускник навчального закладу має бути впевненим у собі і його не повинна турбувати думка, що на ринку праці він зможе знайти лише роботу, яка йому нецікава, або безперспективна. Ідея посилити рівень самосвідомості майбутніх дизайнерів, увиразнити їхню цілеспрямованість, інтенційність

стосовно формування професійної компетентності і розвитку кар'єри є потужною ідеєю в основі інтегративного підходу до навчання. Важливо пам'ятати, що всі зміни у навчальному процесі залежать і від педагогічних умов. До таких умов відносимо інтеграцію процесів професійного становлення і кар'єрної зорієнтованості.

Дизайнери не повинні орієнтуватися на отримання будь-якої роботи. Наше завдання – орієнтувати їх на пошук «своєї справи». Робота – це те, що ми з вами робимо за гроші. «Своя справа» – це те, що кожного з нас захоплює. Люди зазвичай говорять про своє покликання, а не про кар'єру. Можливо тому у плануванні своєї кар'єри їм бажано орієнтуватися на свою обдарованість, захоплення і справу, за яку вони здатні нести моральну відповідальність.

Висновок

У сучасних складних соціально-економічних умовах майбутній дизайнер із правильними кар'єрними орієнтаціями мав би керуватися думкою – якщо мені не вдасться знайти роботу, на якій є можливість реалізувати свої обдарування і яка б мене захоплювала, я можу створити своє робоче місце сам. Для цього, ще під час навчання, я маю досягти найвищого рівня професійної майстерності, оволодіти організаційними і лідерськими якостями, щоб своєю працею бути корисним людям і затребуваним у суспільстві.

Вимоги суспільства до формування у студентів інтегративного світогляду, розвинутої професійної компетентності і кар'єрних орієнтацій підвищують значущість інтегративного підходу до навчання у мистецьких ВНЗ. Інтегративний підхід до професійної підготовки дизайнера дозволяє узгодити особисті й професійні прагнення студентів та допомогти у формуванні культури цілісного мислення, потребує подальшої розробки, апробації та впровадження інноваційних систем, технологій і методик у системі вищої мистецької освіти.

Література

1. Закатнов Д. Педагогічні технології підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри: методичний посібник / [Д. О.Закатнов, В. Ф Орлов., Л. С. Злочевська, Ю. О. Павлов, В. С. Локшин– К., 2015. – 222 с.

2. Кови С. Правила выдаючоїся кар’єри / Стивен Кови, Дженнифер Колосимо : пер. с англ. М. Мацковской. – М. : Манн, Иванов и Фербер ; Эксмо, 2013. – 224 с.
3. Оружа Л. В. Підготовка майбутніх фахівців з дизайну у вищому навчальному закладі : [монографія] / Лариса Оружа. – Київ : ІВЦ АЛКОН, 2011. – 187 с.
4. Токарева А.В. Інтегративне навчання як один з перспективних напрямів розвитку сучасної вищої освіти. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. № 2 (8)
5. Фурса О. О. Тенденції розвитку дизайн-освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / О. О. Фурса ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – Луганськ : Ноулідж, 2012. – 447 с.
6. Łozowiecka W. Teoretyczne i praktyczne zasady kształtowania postaw konkurencyjnej zdolności jednostki / W.Łozowiecka /Edukacja i praca. Konteksty–wyzwania –antynomie. Bydgoszcz, 2008.- s. 247-256.
7. Klein J. Integrative Learning and Interdisciplinary Studies / J.T. Klein // Peer Review, 2005. – № 7 (4). – pp. 8–10.
8. Rhodes T. Assessing Outcomes and Improving Achievement: Tips and Tools for Using Rubrics / T.L. Rhodes. – Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 2010. – 51 p.
9. Huber M. Integrative Learning: Mapping the Terrain / M.T. Huber, P. Hutchings. – Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 2004. – 32 p.